

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ

**«ЗАҢ БІЛІМІН ЖЕТІЛДІРУДІҢ
ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ:
ДӘСТҮРЛЕРІ МЕН ЖАҢАЛЫҒЫ»**

атты оқу-әдістемелік семинар

МАТЕРИАЛДАРЫ

9 - шығарылым

17 сәуір 2014 ж.

МАТЕРИАЛЫ

учебно-методического семинара

**«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ
ЮРИДИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ:
ТРАДИЦИИ И НОВАЦИИ»**

Выпуск 9

17 апреля 2014 г.

Баспаға әл-Фараби атындағы
Қазақ ұлттық университеті заң факультетінің
Ғылыми кеңесі және қылмыстық құқық, қылмыстық іс жүргізу
және криминалистика кафедрасының жанындағы
Ғылыми-зерттеу орталығының шешімімен ұсынылған

Жауапты редакторлар
Р.Е. Жансараева

Редакция алқасы:
М.Қ. Бисенова, А.Б. Избасова, Ш.Б. Маликова

«Заң білімін жетілдірудің өзекті мәселелері: дәстүр-
лері мен жаңалығы» атты оқу-әдістемелік семинар материал-
дары. 9-шығарылым. 17 сәуір 2014 ж. / Жауапты редакторы:
Р.Е. Жансараева. Алматы: Қазақ университеті, 2014. – 96 б.
ISBN 978-601-04-0523-3

Жинақта «Заң білімін жетілдірудің өзекті мәселелері: дәстүрлері мен
жаңалығы» атты ғылыми-әдістемелік семинарға қатысушылардың баян-
дамалары берілген.

В сборник вошли материалы научно-методического семинара «Ак-
туальные проблемы совершенствования юридического образования: тра-
диции и новации», проведенного кафедрой уголовного права, уголовного
процесса и криминалистики, Научно-исследовательским центром про-
блем борьбы с преступностью юридического факультета КазНУ им. аль-
Фараби.

В материалах сборника отражены собственные видения авторов пу-
тей дальнейшего совершенствования юридического образования.

Адресован преподавателям, докторантам, магистрантам. Студентам
юридических вузов широкой научной общественности.

ISBN 978-601-04-0523-3

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ. 2014

Мазмұны

<i>Акболатова М.Е., Жугралина Б.М.</i> МОДУЛЬНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОБУЧЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ЭЛЕКТИВНЫХ ДИСЦИПЛИН	3
<i>Алимкулов Е. Т., Таубаев Б. Р.</i> ҚҰҚЫҚТЫҚ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР	9
<i>Атаханова Г.М., Маликова Ш.Б.</i> ҰЛТТЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ САПАСЫН ЖАҚСARTУ	14
<i>Базилова А.А., Бисенгали Л.</i> ЖОҒАРҒЫ МЕКТЕП ДИДАКТИКАСЫНЫҢ КЕЙБІР ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	17
<i>Берсугурова Л.Ш.</i> О ПРЕПОДАВАНИИ ЮРИДИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН	23
<i>Бижанова А.Р.</i> Кейбір оқыту технологиялары туралы.....	28
<i>Бисенова М.К.</i> МЕТОДИЧЕСКИЕ УКАЗАНИЯ ПО ОРГАНИЗАЦИИ ЛЕКЦИОННЫХ И ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЙ ДЛЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ.....	39
<i>Джансараева Р.Е.</i> О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЮРИДИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ	45
<i>Арын А.А., Избасова А.Б., Дузбаева С.Р.</i> АКТИВНЫЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ.....	53
<i>Ергали А.М.</i> НЕКОТОРЫЕ ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ВОПРОСЫ ПРОВЕДЕНИЯ ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЙ	58
<i>Жугралина Б.М., Акболатова М.Е.</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИЕМОВ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ	61

Базилова А.А.,
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ заң факультетінің
қылмыстық құқық, қылмыстық іс жүргізу және
криминалистика кафедрасының оқытушысы

Бисенғали Л.,
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ заң факультетінің
қылмыстық құқық, қылмыстық іс жүргізу және
криминалистика кафедрасының оқытушысы

ЖОҒАРҒЫ МЕКТЕП ДИДАКТИКАСЫНЫҢ КЕЙБІР ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация. Аталмыш мақалада авторлар жоғарғы мектеп педагогикасының негізгі мәселелерінің бірі – дидактика негіздерін қарастырады. Аталмыш мәселені зерттеу орын алып отырған жаһандану үдерістеріне және жоғарғы мектепке тәжірибелік бағытталған тәсілге байланысты маңызды болып отыр.

Түйін сөздер: дидактика, жоғарғы мектеп, педагогикалық білім, оқыту.

Жоғарғы мектеп дидактикасы жалпы дидактиканың туынды құрылымдық элементі, жеке ғылым саласы болып табылады, оның объектілік және пәндік саласы біршама тарылады және нақтыланады.

Жоғарғы мектеп дидактикасы дидактиканың саласы ретінде арнайы объектіге, пәнге, мақсатқа және міндеттерге, зерттеу әдістеріне, дидактикалық жүйедегі санаттары мен қатынастарына ие.

Жоғарғы мектеп дидактикасы – жоғарғы мектептегі жоғарғы білім және оқыту туралы ғылым. Бұл педагогикалық білімнің қарқынды дамып келе жатқан саласы. Жоғарғы мектеп дидактикасының міндеттері:

- студенттердің оқу-таным әрекеттері заңдылықтарын және жас ерекшеліктерін ескере отырып жоғарғы мектепте оқыту мазмұнын жүзеге асыру мәселесін;
- дидактикалық қағидалар мен заңдылықтарды;

– оқу әрекеті тиімділігін арттыру құралы ретінде өзін-өзі оқытуды ұйымдастыру мәселесін;

– студенттердің кәсіби әрекетке дайындық деңгейін, білімі мен біліктілігін бақылауды ұйымдастыруды зерттеу.

Дидактикаға дидактикалық зерттеулердің әр түрлі типтері мен әдістері тән. Тұтас алғандағы педагогикадағы сияқты жоғарғы мектеп дидактикасында күрделі және қолданбалы, сандық және сапалық, қызметтік және кешенді зерттеулер бар.

Жоғарғы мектеп дидактикасы келесі мәселелерді шешуді бір негізге қоюға бағытталған:

- Жоғарғы білімнің арнайы мақсаттарын негіздеу.
- Жоғарғы мектептің әлеуметтік қызметін негіздеу.
- Білім беру мазмұнын негіздеу.
- Жоғарғы мектептегі педагогикалық үдерісті және оқу әрекетін жүзеге асыруды құрылымдау әдістерін ғылыми негіздеу.
- Оқыту технологиясының оңтайлы жолдарын анықтау, мазмұнын таңдау, әдісін таңдау және т.б.

Жоғарғы мектеп дидактикасының ұғымдық жүйесіне философиялық, жалпы ғылыми және жеке ғылыми ұғымдар жатады. Дидактика үшін алғашқы орында «жалпы және дара», «болмыс және құбылыс», «қарама-қайшылық», «байланыс» және т.б. философиялық санаттар тұрады. Жалпы ғылыми ұғымдар қатарында жоғарғы мектеп дидактикасы пайдаланатын ұғымдар: «жүйе», «құрылым», «қызмет», «элемент». Педагогикалық пән бола отырып, дидактика педагогиканың көптеген ұғымдарын қолданады: «тәрбие», «білім», «педагогикалық әрекет», «педагогикалық сана». Арнайы дидактикалық ұғымдарға: «оқыту», «сабақ беру», «оқу», «оқыту үдерісі», «оқу пәні», «білім мазмұны», «оқыту әдісі», «маман күзiреттiлiгi моделi», «профессия-грамма» жатады.

Сонымен қатар, жоғарғы мектеп дидактикасының қызметтік негіздерін ғылыми сала ретінде сипаттау үшін ол зерттейтін негізгі арнайы дидактикалық қатынастарды бөліп қарау керек. Жоғарғы мектеп дидактикасында негізгілер ретінде «оқытушы-студент» қатынасын алу керек. Жоғарғы мектепте оқыту үдерісін – дидактика зерттейтін базалық үдерісті жүзеге асыру осылардан көрінеді. Екінші жағынан «студент – оқытылатын матери-

ал» к
жоға
өзінд
Дида
каты
мате
Е
тика
оқып
анып
шеш
табы
келе
нұсқ
сала
әрек
ғыл
шеш
ясы
түсі
кейб
рек.
жұм
арна
санд
өсім
білі
білі
на а
мам
үші
қабі

ал» қатынасының да маңызы зор, осы қатынастар көп жағдайда жоғарғы мектеп бағытын анықтайды, оқу үрдісінің, студанттердің өзіндік жұмыстырының айтарлықтай р-лін айқындайды. Дидактикалық жоспарда «оқытушы-оқытылатын материал» қатынасының да маңызы зор, ол оқыту үдерісін жоспарлаумен, материал сұрыптаумен байланысты болады.

В.И. Загвязинскийдің пікірінше жоғарғы білімнің проблематикасы саласындағы дидактикалық ізденіс жоғарғы мектептегі оқыту үдерісін жетілдірудің маңызды тәжірибелік міндеттерін анықтау, осы міндеттермен байланысты теориялық мәселелерді шешу, жұмыстың методологиялық негіздемесін анықтау болып табылады. Автор жоғары мектепте оқыту теориясын дамытудың келесі бағыттарын ұсынады: «... бұрын жасалған педагогикалық нұсқауларды ЖОО тіліне «ауыстыру» емес және басқа ғылым салаларынан құтқарушы идеяларды «егу» емес, тіпті пайдалы әрекетке қарапайым бағдарлау да емес, зерттеулерді заманауи ғылыми негізде ЖОО дидактикасының маңызды мәселелерін шешу үдерісінде дамыту – міне, жоғары мектептегі оқыту теориясын жаңа ғылыми пән ретінде қалыптастырудың сара жолы» [1].

Қазіргі әлемдегі дидактиканың табиғаты мен қозғаушы күшін түсіну үшін білім саласына тұтас және жоғары білімге әсер ететін кейбір жалпы шарттар мен тұрақты заңдылықтарды қарастыру керек. Зерттеушілер мұндай заңдылықтарға келесілерді жатқызады:

- Ғылыми сыйымды өндірістің артауы, олардың тиімді жұмысы үшін қызметкерлердің 50 % астамының жоғары және арнайы білімі болуы керек. Бұл фактор жоғарғы мектептің жедел сандық өсуінің алдын алады.

- Ғылыми және техникалық ақпарат көлемінің қарқынды өсімі, 7-10 жыл ішінде екі есенуі. Нәтижесінде кәсби маман өзіндік білім көтеру қабілеті мен дағдыларын меңгеріп, үздіксіз оқу және біліктілігін арттыру жүйесіне қосылуы керек.

- 7-10 жыл ішінде өндірістік қуаттардың моральдық тозуына алып келетін технологиялардың жылдам алмасуы. Бұл фактор маманнан жақсы түпнегізді дайындықты және негізгі мамандар үшін қол жетімсіз болатын жаңа технологияларды еждел меңгеру қабілетін талап етеді.

• Алғашқы орынға әр түрлі ғылымдардың тоғысында жүргізілетін ғылыми зерттеулерді шығару. Мұндай жұмыста жетістікке тек ұжымда жұмыс жасау дағдысы болғанда және кең түпнегізді білім болғанда жетуге болады.

• ойлау сәрекетінің дене және ақыл-ой еңбегіне автоматтандыруға алып келетін қуатты сыртқы құралдарының болуы. Нәтижесінде шығармашылық, алгоритмделмейтін әрекет құндылығы күрт өсіп, осы қызметті жүзеге асыра алатын мамандарға қажеттілік артты,

• Бірқатар зерттеушілердің пікірінше ғалымның орташа эвристикалық әлеуетінің төмендеуіне алып келетін ғылым және басқа да күрделі қызметке тартылға адамдар санының артуы. Осы құлдыраудың орнын толтыру үшін мамандарды ғылыми және тәжірибелік әрекет методологиясы білімімен қаруландыру керек.

• Өнеркәсіптегі және ауыл шарушылығындағы еңбек өнімділігінің тұрақты және үздіксіз өсімі материалдық өндірістегі адам санын азайтып, мәдени және рухани шығармашылық саласында еңбек ететін адамдар санын арттыруды талап етеді.

• Халықтың білім беру қызметтеріне төлем қабілетін арттыруға алып келетін халықтың әл-ауқаты мен қаржылылық кірістерін жоғарылату [2, 128 б].

Уақыттың бұл талаптарына жоғарғы мектеп қалай жауап берді? Жоғарғы білімнің дамуының бұл күрделі көп жоспарлы даму үдерісінде келесі бағыттарды бөліп көрсетуге болады:

1. Жоғарғы білімді демократияландыру. Бұл жоғарғы білімге жалпы қол жетімділік, мамандық және білім алу түрін, оқыту сипаты мен болашақ қызмет саласын таңдау еркіндігі, авторитаризм мен топтық-бюрократтық басқару үлгісінен бас тарту.

2. Жоғарғы мектепке тән ғылым, білім беру және өндірісті кіріктіру формасы ретінде ғылыми-оқытушылық-өндірістік кешендер қалыптастыру. Мұндай кешеннің негізгі бөлімі орталығын ЖОО немесе ЖОО кооперациясы, ал перифериясын – базалью колледждер, арнайы маманданған мектептер, курстар, дәрістер, ЖОО кейінгі білім бөлімдері құрайтын білім беру секторы болып табылады. Ғылыми-зерттеу секторы (ҒЗС жүйесі) ғылыми өсімге және оқытушылар мен оның жұмысына қатысатын студенттердің (курстық және дипломдық жұмыстар арқылы) кешенді пәнаралық

әзірлеме:
Өндіріст
тәжірибе
перативт

3. Бі
кеңейту
пәндер
талдау
отырып
де оқу
бейімде

4. О
діру. Бұ
жеке ж
студент
есебіне
білімге
жұмыс

5. Н
технок
гумани
әлеуме
оларды
кеңейт
ындар
қалыпт
дербес
адамда
жауап

6. Д
дербес
тек ес
ды, ак
автома
түрінд
әрекет
құралд

Өндірістік секторға құрылымдық бюро (оның ішінде студенттік), тәжірибелік өндірістік, кіріктіру және венчурлы фирмалар, кооперативтер және т.б. жатады.

3. Білім беруді түпнегіздеу. Бұл түпнегізді дайындықты кеңейту және тереңдетуді бір мезгілде жалпы және міндетті пәндер көлемін материалды қатаң сұрыптау есебінен, жүйелік талдау және оны негізгі инвариантка енгізу есебінен қысқарта отырып, арттыру және кеңейту. Шамадан тыс түпнегіздеу кейде оқуға қызығушылықтың төмендеуіне немесе тар кәсіби бейімделудің қиындауына алып келеді.

4. Оқытуды дербестендіру және студент еңбегін дербестендіру. Бұған факультативті және элективті курстар санын арттыру, жеке жоспарлар тарату, оықту формасы мен әдісін таңдағанда студенттердің жеке психофизиологиялық ерекшеліктерін ескеру есебінен қол жеткізіледі. Оқытуды дербестендіру аудиториялық білімге берілетін уақыттың қысқартылуы есебінен дербес жұмыс көлемінің айтарлықтай артуына алып келеді.

5. Нақты ғылыми және техникалық сала мамандарының тар технократтық ойлауының алдын алуға бағытталған білім беруді гуманитарлау және гуманизмдеу, бұған гуманитарлық және әлеуметтік-экономикалық пәндер санын арттыру (ең үздік ЖЖО олардың үлесі 30 % жетеді), студенттердің мәдени көзқарасын кеңейту, тренингтер, пікірталастар, іскерлік және рольдік ойындар және т.б. есебінен әлеуметтік әрекеттестік дағдыларын қалыптастыру және т.б. Гуманитарлау оқытушы мен студенттің дербес тұлғасының танылуына қолайлы мүмкіндік тудырады, адамдарға мейірімді көзқарас қалыптастырады, қоғам алдында жауапкершілік жүктейді.

6. Жоғарғы білімді компьютерлендіру. Көптеген жетекші ЖОО дербес компьютерлер саны студенттер санынан асып кетеді. Олар тек есептеу және графикалық жұмыстарға ғана пайдаланылмайды, ақпараттық жүйелерге ену, тестілік педагогикалық қадағалау, автоматтандырылған оқыту жүйесі ретінде ақпарат беру құралы түрінде қолданылады. Компьютерлендіру көп жағдайда кәсіби әрекет сипатын өзгертіп, қызметкерлерді осы әрекеттің жаңа құралдарымен қамтамасыз етеді.

7. Жаппай жоғары білімге ауысу бағыты. Ол білім беру шығындарының басқа әлеуметтік бағдарламалармен салыстырғанда өсуімен және Ресейдегі, шет елдегі студенттер санының өсуімен сипатталады.

8. Автономдау, ЖОО барлық деңгейдегі басшылық құрамының, әсіресе еуропалық университеттерде өзіндік басқару және таңдамалылыққа ауысуы бағыты.

9. Оқытушылардың кәсібилігіне қойылатын талаптардың артуы ЖОО оқытушы кадрларын дайындау және біліктілігін арттыруда педагогика мен психологияның маңызының артуы. Оқытушылар қызметін бағалау критерилері жасалады; бұл жағдайда рейтинг есептеліп, жеке оқыту қызметі, ғылыми-зерттеу жұмысы және қоғамдық белсенділігі үшін ұпай есептеледі.

10. Қоғам тарапынан ЖОО жұмысының тиімділігін тұрақты бағалау жүйесін қалыптастыру. Мысалы, АҚШ-да бірнеше мың мамандардан құралған топ оқу орындарын көптеген көрсеткіштер бойынша жіктейді, оның ішінде бір студентті оқытуға жұмсалған шығын, ғылыми-зерттеу жұмыстарының көлемі, оқылтын курстардың саны мен сапасы, оқу дәрежесін алған түлектер саны және т.б.

Осы және басқа да бағыттар әлемнің әр түрлі елдерінде ұлттық ерекшеліктерге, эконеомикалық жағдайларға, білім беру жүйесіндегі дәстүрге тәуелді әр түрлі бейнеленген, алайда олардың барлығы қандай да бір дәрежеде жоғарғы мектептегі оқыту үдерісінің нақты тәжірибесін өзгертіп, ЖОО дидактикасы алдында жаңа мәселелер қояды.

Жоғарыда аталғандарды қорытындылай отырып:

- Заманауи дидактика барлық мүмкін нұсқаларындағы: ресми, бейресми және ақпараттық оқыту үдерісі туралы ғылыми білімдер жүйесі болып табылады.

- Жоғарғы мектеп дидактикасы жоғарғы мектеп мақсаттарын, әлеуметтік қызметтерін және ЖОО білім беру үдерісі құрылымын негіздеуге бағытталған.

- Жоғарғы мектеп дидактикасының сипаттамасы жоғарғы мектеп ерекшеліктеріне, ЖЖО оқыту мақсаттарын анықтау тәсілдеріндегі, қағидалар мен формалардағы, әдістер мен технологиялардағы айтарлықтай айырмашылығын көрсетеді.

мен қатар, оқыту үдерісінің субъектілері әрекеттерінің ерекшеліктеріне негізделген.

• Жоғарғы мектеп дидактикасының даму болашағы уақыт қажеттілігімен және қоғамның мамандар дайындау сапасына қоятын талаптарымен (индивидуалдау, ақпараттандыру, гуманизмдеу, тәжірибелік бағыттылық, ғылымды, оқытуды және өндірісіті кіріктіру және т.б.).

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. В. И. Загвязинский Жоғарғы мектеп дидактикасы: дәріс мәтіні / Халыққа білім беру бойынша КСРО мемлекеттік комитеті – Челябинск: ЧПИ, 1990. – С. 8-9.
2. Н. С. Макарова Жоғарғы мектеп дидактикасы трансформациясы: оқу әдістемесі. – М., 2012. – 212 с.

Берсугурова Л.Ш.,

*д.ю.н., профессор кафедры уголовного права,
уголовного процесса и криминалистики
юридического факультета КазНУ им. аль-Фараби*

О ПРЕПОДАВАНИИ ЮРИДИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

Аннотация. В статье анализируется мнение российских авторов о системе преподавания гуманитарных дисциплин и об использовании опыта преподавания уголовного процесса в КазНУ им. аль-Фараби.

Ключевые слова: уголовный процесс, учебный процесс, преподавание, интерактивные методы.

В настоящее время в действительности в среде преподавателей юридических вузов ощущается острая забота о качестве преподавания дисциплин, которая в большей степени зависит не столько теперь от преподавателя, сколько от общего уровня организации руководства учебным процессом.

Участник группы «юридический фронт» Сергеев Александр Леонидович в своей статье, предлагаемой для широкого обсуждения поднимает проблемы преподавания гуманитарных дисциплин в российских вузах на современном этапе. Такие проблемы